

Voorstelling Baasrode, 19 sept 2020.

Beste Mensen met een warm hart voor erfgoed.

In naam van de werkgroep Cultuur Machelen, heten André Goeminne, Luc Levrau en ik, U van harte welkom op de voorstelling van het boek 'Veerpont en scheepswerf Cyriel De Smet', bouw van de gaffelsloep Anemone'. Is er een mooiere plaats om over een oude werf te spreken dan deze site? Alles ademt hier ook de sfeer van de werf te Gottem.

Cyriel De Smet, geboren en getogen in Gottem, was gehuwd met Anna Voet uit Machelen. Tussen beide wereldoorlogen heeft Cyriel De Smet de kleine scheepswerf van zijn vader Adolf, opgewerkt tot een bekende en geprezen ambachtelijke scheepswerf van motorjachten en zeiljachten. Het huwelijk van Cyriel en Anna is evenwel kinderloos gebleven. Daardoor zijn alle schriftelijke documenten over de werf verloren gegaan.

De realisaties van deze scheepswerf hebben we in grote lijnen kunnen reconstrueren door twee zaken.

In de eerste plaats door het uitgebreid fotoalbum van Cyriel De Smet. Dit werd ons ter beschikking gesteld door dhr. Hugo De Boever, die het album van zijn oom jarenlang zorgvuldig heeft bewaard. Deze man heeft ondertussen beslist om de foto's te schenken aan een archief.

En in de tweede plaats door de samenloop van omstandigheden waarbij ikzelf, in contact gekomen ben met André en Luc.

Tijdens de 100ste herdenking van het einde van de Eerste Wereld Oorlog stond een banner op het rond punt te Machelen met daarop een foto van de onthulling van het gedenkteken in 1919.

Daarop stond mijn grootvader, Jozef De Waele, in beeld, die ik hélaas niet herkende.

Luc was betrokken in de organisatie van die herdenking en zo kwam ik bij Luc terecht.

Hij vertelde mij over zijn passie voor de oude ambachten en toonde de jongste realisatie, het Vlasboek.

Waarop ik inpikte dat ik ook een erfgoed passie had, maar dat die maritiem gelinkt was. Toen vroeg Luc mij of ik iets van boten wist.

Iedereen weet wel 'iets' van boten, dus durfde ik 'ja' zeggen.

Luc gaf mij een reeks gekopieerde foto's mee en vroeg om dit wat te duiden en van een tekstje te voorzien. Dat leek een leuk tussendoortje.

Thuisgekomen nam ik de copies door en na de zevende of achtste afbeelding, zie ik het achterschip van Anemone met thuishaven Gand.

Nu wil het lukken dat Dirk Peeters en ik reeds ergens rond 2006 tijdens Sail Vlissingen, onze passie voor erfgoedschepen uitgesproken hadden. We wilden iets voor het varend erfgoed doen.

Dirk is zijn weg gegaan in De Old Gaffers Association, Afdeling Zuid en ik als medeoprichter en secretaris van Watererfgoed Vlaanderen.

Wel nu, Dirk zijn zeiljacht noemt ook Anemone en ik wist van Dirk dat die ergens bij Deinze moest gebouwd zijn.

Een vergelijking van mijn foto's op Oostende voor Anker dat jaar en de copies van de foto's uit 1933, lieten geen twijfel bestaan. Kippenvelmoment, letterlijk.

Dirk en Linda werden uitgenodigd om zelf de copies te bekijken en mijn sterk vermoeden werd bevestigd. André en Luc werden ingelicht over deze bijzondere vondst en er werd besloten om een artikel in te dienen voor het jaarboek van de Geschied- en Heemkundige kring te Zulte.

Vanaf dat moment kreeg ik via Luc de echte foto's en hoge resolutie scans in handen.

Meer details, meer vragen, meer onbekende schepen in aanbouw, nog meer foto's werden aangeleverd. Gescheurd, bevlekt, klein, en vooral oud. Een Venetiaanse gondel in Gottem, een brief uit Tenerife over een schip, gebouwd door Cyriel, dat verkocht werd in Recife in Brazilië en nog veel foto's die om verder onderzoek vroegen.

Het begon mij te dagen dat deze fotoverzameling als losse puzzelstukjes het overblijfsel waren van wat ooit op de werf te zien was geweest.

Met dat besef zijn we naar de Dienst Erfgoed van de Provincie Oost-Vlaanderen getrokken en hebben onze eerste bevindingen voor gelegd. Dat werd goed onthaald en er werd ons geadviseerd om dit bovenlokaal te brengen.

Zo hebben we dat dan ook aangepakt.

Er is een boek uitgegeven, een avant-première op Openmonumentendag te Machelen is doorgegaan in open lucht op banners.

Deze tentoonstelling die in vijf steden in Vlaanderen zal te zien zijn, een maquette van de sloopshelling en zeven filmclips voor de Faro Erfgoedapp.

Laten we beginnen met het boek.

Elk van de auteurs van het boek zijn in hun specialiteit gaan zoeken, neuzen en rondvragen.

André Goeminne en Luc Levrau namen de eerste twee hoofdstukken voor hun rekening en ondersteunden mij in het proces van het schrijven van de laatste twee hoofdstukken, waarvoor mijn dank.

Een scheepswerf ligt noodzakelijkerwijze aan een water, in dit boek de Leie. En naast het eeuwenoud veer tussen Gottem en Machelen, dat de rechtstreekse voorouders van Cyriel De Smet al meer dan 250 jaar lang hadden bediend, kwam een scheepswerf te liggen.

Het eerste deel van het boek handelt over de veerponten, gekaderd in een groter geheel over de Leie ten zuiden van Deinze. We leren er de Leie kennen als een echte rivier met winter en zomerbedding. De ligging van de dorpskernen zijn bepaald door de rivier. De overstromingen waren een zegen en een vloek. De Leie was jaren een echte barrière en de veerponten waren het middel om de buurdorpen te bezoeken.

In het tweede deel wordt er uiteraard stilgestaan bij het aloude veer tussen Gottem en Machelen, vermoedelijk het oudste, in geschriften vermelde, veer in Vlaanderen.

Inderdaad, in de annalen van de Gentse Sint-Pietersabdij wordt voor de 10de eeuw, in het jaar 941 om precies te zijn, melding gemaakt van het Goed te Verdegghem dat zich bevond en nog steeds bevindt op die locatie aan de Leie.

In de middeleeuwen werd dit veer bediend vanuit het Goed te Verdegghem. Zo wordt in de 15de eeuw, in de regesten van de Keure van Gent, Simoen van Verdegghem vermeld als veerman.

Vanaf de 17de eeuw werd het veer bediend door de familie Vanden borre vanuit de herberg "Den Overzet" op de tegenoverliggende Gottemse oever.

Halfweg de twintigste eeuw stopt Cyriel De Smet als laatste veerman en even later, in 1970 wordt de Leie aldaar gedempt. Het einde van meer dan duizend jaar veerdienst.

In het derde hoofdstuk krijgt u een overzicht van de diverse werf realisaties die ik heb kunnen achterhalen uit de foto's, opzoekingen in het archief van de School voor Modelscheepsbouw, het Felixarchief te Antwerpen en info van de leden van de Royal Belgian Sailing Club te Gent, Line Serrane en Charles Leten.

Meer info werd aangebracht door Dirk Peeters en Hubert Dubois over hun eigen schepen. Eric Min, de schrijver van het boek 'Venise à Bruxelles' was bijzonder enthousiast over de Venetiaanse gondel te Gottem en heeft ons mooi beeldmateriaal en feiten bezorgd met betrekking tot de mysterieuze gondel te Gottem.

In het vierde hoofdstuk brengen we het bouwproces van de gaffelsloep Anemone. Dat schip was met veertig foto's het best geplaatst om de traditionele scheepsbouw zoals die door Cyriel De Smet werd uitgevoerd, te laten zien.

Daardoor is dan ook een belangrijk ontbrekend deel van de geschiedenis van het vastgesteld varend erfgoed Anemone, verankerd.

Tenslotte heb ik het niet kunnen nalaten om de oude kaart op het eerste paneel, te ontrafelen. Waarom de bruingekleurde tragels en de gele jaagpaden andere tracés hadden, wou ik kunnen verklaren. Puttend uit mijn eigen ervaring met schepen en stroming, heb ik een antwoord gevonden, dat ik als theorie gelanceerd heb in de bijlage.

Wat niet meer in het boek is kunnen opgenomen worden, is het schema van de relaties die de werf gehad heeft naar de buitenwereld. Als de afbeelding op de doos van de puzzel, kwam dit langzaam maar steeds duidelijker naar voren.

Nu kan ik U een kort overzicht geven van hoe Cyriel zijn relaties in de wereld van toen, heeft opgebouwd.

Maurice Pauwaert was de stichter en uitgever van het maritiem tijdschrift Wandelaer/Sur l'Eau. Hij bestelde in 1919 een zeilbootje, Suzette, dat Cyriel, toen een jonge man van 27 jaar had ontworpen. Dit was het begin van een lange wederzijdse interesse en kameraadschap.

Kort nadien bestelde de broer van Maurice, Max Pauwaert, die een handel in koorden en touwen had te Gent, bij Cyriel zijn zeilboot 'La Normande', een ontwerp van de befaamde Britse scheepsarchitect Francis Morgan – Giles.

Beide Pauwaerts waren lid van de Royal Belgian Sailing Club te Gent met hun boten te Langerbrugge en deze werden opgemerkt door de heer Milpas, lid van de Koninklijke Yacht Club Gent.

Cyriel De Smet kreeg de opdracht om River Trent te bouwen, een ontwerp van Beus dat Milpas liet aanpassen door scheepsontwerper Leopold Standaert.

Leopold Standaert moet onder de indruk geweest zijn, want kort daarna betreft hij Cyriel in de bouw van de Rob Roy. Dit groot zeilschip domineerde meer dan vijftien jaar lang de zeilwedstrijden en was besteld door de heer Franck, secretaris van de prestigieuze Royal Sailing Club Belgium, nog steeds gevestigd op Linkeroever te Antwerpen.

Reeds in 1912, op vraag van die zelfde club, had Standaert de Scheldejol ontworpen voor hun jeugdtrainingen. Op basis daarvan ontwierp Standaert een grotere kajuitversie voor zichzelf en vertrouwde de bouw van Otter toe aan de werf van Cyriel. Door dit succesvol ontwerp en de geleverde kwaliteit, konden Leopold en Cyriel, een hele reeks zusterschepen realiseren waaronder Anemone en Jolie Brise die beiden nog in de vaart zijn.

De Talofa bestaat ook nog en is ontworpen door de Britse oogarts en amateur- scheepsontwerper, Harrison Butler. Deze, ondertussen, geroemde ontwerper kwam persoonlijk naar de werf in Gottem om de proefvaarten op de Leie met Cyriel bij te wonen. Het schip ligt momenteel in Ilminster, Somerset voor restauratie.

Via Rosa Vaerwijck, de echtgenote van Maurice Pauwaert, lopen er contacten naar de kunstwereld waaronder Albert Saverijs en Jozef De Coene. Dit leverde Cyriel de verbouwing van het Waterhoen en t' Haantje op, en een reputatie die de Koninklijke interesse wekte.

Na het vroegtijdig overlijden van Leopold Standaert neemt scheepsarchitect, Frits Mulder, de dossiers over. Frits werkt het laatste zusterschip Onrust af en geeft Cyriel de opdracht om Van Dam's schip te bouwen in 1939.

De tweede wereldoorlog breekt uit en door, de daarop volgende depressie in de jaren '50, zakken de activiteiten op de werf naar een laag pitje en eindigden in 1959. Deze herontdekte relaties tonen het belang aan dat deze werf gehad heeft voor de ontwikkeling van de recreatievaart in Vlaanderen.

De avant-première met zijn nadruk op de Leie Ten Zuiden van Deinze, heeft menig dorpling met verbazing bekeken en doet zijn ronde over de 'plaats' en de cafés.

De tentoonstelling zal deputé Annemie Charlier straks openen, na onze corona instructies.

De maquette van de sloopshelling staat als overgang tussen de eerste drie panelen van de Leie met de veerponten en de volgende panelen over de werf Cyriel De Smet. Deze toont de wijze waarop schepen in en uit het water werden getrokken en is achterhaald uit de foto's.

Voor de filmclips hebben wij op regisseur Elise Eetesonne kunnen beroep doen. Elise begon in 2014 aan de opleiding animatiefilm aan het RITCS in Brussel. Ze specialiseerde zich in stop-motion. In 2017 kwam haar eerste kortfilm uit, haar bachelor film genaamd Push. In 2018 ging haar masterfilm, Botvieren (Deboned) in première. Haar eindwerk werd internationaal opgemerkt en is bekroond geweest met meerdere prijzen. Zij zal haar bijdrage nu toelichten, [Elise Eetesonne](#).

TEKST ELISE

Uiteraard was de realisatie van dit bovenlokaal project niet mogelijk zonder de financiële hulp van de overheid, met name de Provincie Oost-Vlaanderen, de Erfgoedcel Leie-Schelde, de cultuurraad en gemeente Zulte. En uiteraard zijn we ook veel dank verschuldigd aan alle privaatsponsors en anonieme schenkers op de Herita erfgoedrekening. Nu tijdelijk met 60 % fiscale aftrek.

OVERHANDIGING BOEK

Om corona redenen gaan wij de tentoonstelling bezoeken in twee groepen. De groep die dicht bij de panelen zit wordt vriendelijk verzocht om de loods te verlaten en kan op het terras van het scheepvaart museum alvast genieten van een glas aangeboden door de Provincie Oost-Vlaanderen mits het in acht nemen van de horeca corona-regels. Op het terras zal ook het boek aan 35 euro worden te koop aangeboden bij Marijke.

Hier worden dan de lege stoelen wegnomen en kan de andere groep starten met de rondleiding. Nadien wisselen de groepen van plaats.